

Avrupa Parlamentosu'nun Kararı ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği

ENES BAYRAKLI, OĞUZ GÜNGÖRMEZ

- Türkiye'nin AB ile ilişkileri neden tıkanı?
- AP'nin kararının ikili ilişkilere yansımaları nasıl olmuştur?
- İki aktör arasında gelecekte nasıl bir ilişki modeli tesis edilebilir?

GİRİŞ

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkileri başladığı günden bu yana inişli çıkışlı bir görüntüye sahip olmuş, bu durum iki taraf arasındaki temasların rasyonel bir zeminde kurumsallaşmasını engellemiştir. İki aktör arasındaki katılım müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükümetler Arası Konferans ile başlatılsa da müzakerelerin ne zaman sonlandırılacağına dair bir görüş/fikir ortaya konulmamış ve ucu açık yeni bir tartışmalı sürecin temelleri atılmıştır. Son dönemde Türkiye ile AB arasındaki tansiyonun artması ve ilişkilerin gerilmesinin sebepleri sorgulanırken bundan sonra ilişkilerin hangi zeminde, nasıl sürdürüleceği zihinlerde oluşan önemli sorular haline gelmiştir.

Bu kapsamda elinizdeki perspektif son dönem Türkiye-AB ilişkilerinin bozulma sebeplerini ortaya koyarak Avrupa Parlamentosu'nun (AP) tavsiye kararının iki taraf açısından ne anlama geldiğini değerlendir-

mektedir. Çalışma iki aktör arasındaki müzakerelerin aslında tam da müzakerelerin başladığı 2005 yılından itibaren Avrupa siyasetinde ortaya çıkan gelişmelerden dolayı siyasi blokajlarla çok önceden fiilen son bulduğunu iddia ederken bundan sonraki süreçte güvenlik, mülteci krizi ve enerji gibi ortak çıkarı yansıtan konu başlıkları merkeze alınarak yeni bir iş birliği modelinin tesis edilmesini önermektedir.

TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ NEDEN BOZULDU?

Sonda söylenmesi gerekeni başta ifade etmek gerekirse müzakerelerin başladığı 3 Ekim 2005 tarihinden itibaren siyasi konjonktür oldukça değişmiş, Türkiye ile AB müzakere süreci objektifliğini yitirerek siyasallaşmış ve süreç bazı Avrupa ülkelerindeki iktidar partilerinin suistimal ettiği bir olgu haline gelmiştir. Türkiye 30 Temmuz 2005 tarihinde 1963 tarihli Ankara Anlaşması'nı 2004'te üye olan on ülkeyi kapsayacak

Enes BAYRAKLI

Viyana Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü lisans mezunu olan Enes Bayraklı, aynı üniversitede Siyaset Bilimi alanında yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamladı. 2009-2010 yılları arasında İngiltere Nottingham Üniversitesi'nde doktora tezi için araştırmalarda bulundu. 2011-2013 yılları arasında Londra Yunus Emre Türk Kültür Merkezi'nde uzman ve müdür yardımcılığı pozisyonlarında çalıştı. Aynı dönem içerisinde 2012 Ağustos-Aralık ayları arasında kurucu müdür olarak Bükreş ve Köstence Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinde görev aldı. 2013 yılından beri Türk-Alman Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında Türk dış politikasının dönüşümü, İsrail'in Kuzey Irak politikası, kültürel diplomasi, dış politika analizi, Alman siyaseti ve dış politikası bulunmaktadır.

Oğuz GÜNGÖRMEZ

Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2014 yılında birincilikle mezun olmuştur. Şu anda Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde Araştırma Asistanı olarak görev yapmaktadır. İlgilendiği araştırma konuları arasında Avrupa Birliği, Türkiye-AB ilişkileri ve Ortadoğu'da silahlanma yer almaktadır.

şekilde genişleten Ek Protokol'ü imzalamış fakat bu durumun Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni (GKRY) tanıdığı anlamına gelmediğini beyan etmiştir. Bu durum üzerine AB Konseyi 11 Aralık 2006 tarihinde Ek Protokol'ün yükümlülüklerini yerine getirmediği gerekçesiyle sekiz fasılın askıya alındığını açıklamıştır.¹ Söz konusu fasılların ise Türkiye'nin Ek Protokol'ün dayattığı yükümlülükleri yerine getirene kadar açılmayacağı vurgulanmıştır.

Bununla birlikte Türkiye'nin üyeliğine şiddetle karşı çıkan dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy tam üyelikle ilgili olduğu gerekçesiyle birçok başlığın açılmasına engel olmuştur.² GKRY de 8 Aralık 2009 tarihli Genel İşler toplantısında tek tarafı olarak altı fasıl³ bloke ettiğini açıklamış ve Türkiye'nin AB ile 2005 yılında başlattığı müzakere süreci durma noktasına gelmiştir. Söz konusu tabloda Türkiye ile AB yalnızca on altı faslı müzakereye açabilmiş ve yalnızca bir faslı geçici olarak kapatabilmiştir. Ayrıca Türkiye İşletme ve Sanayi Politikası ve Trans-Avrupa Ağları konulu fasıllardaki yükümlülüklerini tamamlayarak kapanmaya hazır hale getirmesine rağmen 11 Aralık 2006 tarihli kararda fasıl kapatılmasının engellenmesi sebebiyle bu başlıklar kapatılamamıştır.

Türkiye ile AB arasındaki müzakerelerin çıkmaza girmesi konusunda değinilmesi gereken bir diğer husus ise Türkiye'nin üyeliği için konuşulan referandum şartıdır. Avusturya ve Fransa'nın Türkiye'nin tam üyeliği hakkında referandum yapılacağını açıklamaları ve diğer bazı AB üyesi ülkelerin bu duruma sıcak bakmaları müzakerelerin objektifliği ve tarafsızlığına gölge düşürmüştür. Öyle ki Türkiye tüm fasıllardaki yükümlülüklerini yerine getirse dahi herhangi bir AB ülkesinde yapılacak referandumda hayır oyu çıkması Türkiye'nin AB üyeliğine engel olmaya yetecektir. Bu

1. Söz konusu fasıllar şunlardır: Malların serbestçe dolaşımı, yerleşim hakkı ve hizmet sunma serbestisi, mali hizmetler, tarım ve kırsal kalkınma, balıkçılık, ulaştırma politikası, gümrük birliği ve dış ilişkiler.

2. Fransa'nın açılmasına engel olduğu başlıklar şunlardır: Tarımsal ve kırsal kalkınma, ekonomik ve parasal politika, bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu, mali ve küresel hükümler.

3. Bu fasıllar şunlardır: İşçilerin serbestçe dolaşımı, enerji, yargı ve temel haklar, adalet, özgürlük ve güvenlik, eğitim ve kültür, dış güvenlik ve savunma politikası.

kararın 1999'da Türkiye'ye sunulan "diğer adaylarla tam eşitlik" ilkesinin ağır bir ihlali anlamına geldiği son derece açıktır.

Görüldüğü üzere müzakerelerin tıkanmasında Avrupa'daki siyasi liderlerin etkisi olduğu kadar sürecin politize edilerek objektiflikten uzaklaşması da son derece etkili olmuştur. Geline nokta siyasi sebeplerle birçok fasıl açılmamakta, açık olan fasıllarda bir ilerleme sağlanamamakta ve tamamlanan fasıllar kapatılmamaktadır. Bu bakımdan Türkiye ile AB arasında 2005 yılında başlayan müzakerelerin aslında AB üyesi ülkelerin siyasi tutumları sebebiyle çok daha önce fiilen bittiği yorumunu yapmak mümkündür. Özellikle müzakerelerin başladığı 2005 yılında AB'nin motor gücünü oluşturan Almanya'da Türkiye'nin tam üyeliğini destekleyen Sosyal Demokrat Schröder'in yerine imtiyazlı ortaklık öneren Merkel'in iktidara gelmesi ve bugüne kadar iktidarını sürdürmüş olması Türkiye-AB müzakerelerinin ölü doğmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan AB'nin önemli ülkelerinden Fransa'da Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan Sarkozy'nin 2007 yılında başkan seçilerek birçok müzakere başlığını bloke etmesi bu duruma tuz biber ekmiştir. 50 yılı aşan Türkiye-AB ilişkileri ve 11 yıldır devam eden müzakerelerin kördüğüm haline gelmesi gerek Ankara'daki karar vericiler gerekse Brüksel'deki yöneticiler üzerinde bir bıkkınlığa sebep olurken Avrupa'da bu süreç içerisinde gittikçe güçlenen aşırı sağın söylemlerinin ana akım siyasete yön vermeye başlaması Türkiye-AB ilişkilerini bugünkü noktaya getirmiştir.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin son dönemde bozulması ve Geri Kabul Anlaşması'yla (GKA) oluşan olumlu havanın yerini karşılıklı sert söylemlere bırakmasının bir diğer sebebi ise terör konusunda yaşanan fikir ayrılığıdır. Özellikle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesinde terör örgütü PKK ile vermiş olduğu mücadele AB ülkeleri tarafından "liberal değerler" adı altında her daim eleştirilmiş, bu durum ise Türkiye'nin terörle mücadele konusunda kendini yalnız hissetmesine sebep olmuştur. AB'nin Türkiye'nin terörle mücadele yöntemlerini değiştirmesini talep etmesi ve Avrupa'da PKK'nın faaliyetleriyle etkili bir mücadele ortaya

koymaması ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. 15 Temmuz darbe girişiminin ardından yurt dışına kaçan FETÖ üyelerine AB ülkeleri tarafından sığınma hakkı sağlanması, AB ülkelerinin PKK'nın Suriye uzantısı PYD'yi terör örgütü olarak görmeyerek desteklemesi, Türkiye'nin Suriye'de güvenli bölge talebine destek verilmemesi ve PKK ile mücadelesi eleştirilerek Avrupa'daki örgüt sempatizanlarının saldırılarına göz yumulması⁴ iki aktör arasındaki ilişkilere olumsuz etki etmiştir. Tüm bu gelişmelerin neticesinde Türkiye terör örgütleriyle mücadelesinde AB'nin desteğini görememiş ve kendini yalnız hissetmiştir. Örneğin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yaşanan terör olayları karşısında Türkiye'nin yalnız bırakıldığını vurgulayarak terör konusunda Avrupalı ülkelerin ikiyezli davrandıklarını ifade etmiştir. Terör örgütleri için para toplandığı ve propaganda toplantılarının yapıldığını bildiklerini söyleyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Böyle bir ortamda terör konusundaki dayanışma mesajlarının hiçbir anlamı kalmıyor" ifadelerini kullanmıştır.⁵

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin bozulmasına sebep olan bir diğer etken de Avrupa'da yükselen aşırı sağcı hareketlerdir. Avrupa ülkelerinde yükselen aşırı sağcı düşünceler ana akım siyasi partilerin söylemlerini etkileyerek Türkiye karşıtı bir ortamın oluşmasına katkı sağlamaktadır. Söz konusu düşünceler ekseninde yabancı karşıtlığı güçlenmiş ve Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşlarına saldırılarda artış meydana gelmiştir. Avrupa'da güçlü bir yapılanma ve desteğe sahip olan terör örgütü PKK sempatizanları da söz konusu ortamdan faydalanarak yabancı düşmanlığını beslemiş ve kıtada yayılan Türkiye karşıtlığına katkıda bulunmuştur. Ayrıca aşırı sağcı fikirlerin etkisinde kalan hükümetler söz konusu ortamdan etkilenerek Türkiye karşıtlığını kullanmış ve siyasi rant elde etme peşine düşmüşlerdir. Örneğin geleneksel olarak Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen İngiltere'deki muhafazakar parti üyesi Boris Johnson gibi bazı siya-

4. 24 Ekim'den bu yana PKK'nın Avrupa'da gerçekleştirdiği saldırılar için bkz. "Avrupa'da PKK Terör Dalgası", SETA, <http://www.setav.org/avrupa-da-pkk-teror-dalgasi>, (Erişim tarihi: 28 Kasım 2016).

5. "Batı Türkiye'yi Yalnız Bıraktı", *Yeni Şafak*, 1 Nisan 2016.

setçiler referandum sürecinde Türkiye karşıtı propagandayı yoğun bir şekilde kullanmış ve Türkiye'nin aleyhinde kampanya faaliyetleriyle seçmeni mobilize etmeye çalışmıştır. Bu ve benzeri popülist düşünce ve faaliyetler Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde tamiri zor hasarlar meydana getirmiştir. Gerek Brexit kararı gerekse Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Donald Trump'ın başkanlığa seçilmesi gibi gelişmeler Avrupa'da sağ hareketlerin azalmayacağı aksine ivme kazanacağını göstermektedir.

Aslında Avrupa'da ortaya çıkan aşırı sağ hareketler ve Brexit kararı ABD'deki aşırı sağ hareketi güçlendirmiş ve cesaretlendirmiştir denebilir. Avrupa'da gerçekleşen Brexit depreminin yarattığı tsunami ABD'yi vurmuş ve sonuçta sürpriz bir şekilde Trump iktidara gelmiştir. Trump iktidarının Batı siyasetinde sebep olduğu depremin yaratacağı tsunaminin Avrupa'yı çok daha sert bir şekilde vurması beklenmektedir. Zaten Trump sonrası farklı Avrupa ülkelerindeki aşırı sağ hareketlerin liderlerinin yapmış oldukları açıklamalar ve yapılan kamuoyu araştırmaları önümüzdeki bir yıl içerisinde Fransa, Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde yapılacak seçimlerin bazılarında aşırı sağ partileri iktidara taşıyacağını, kimilerinde ise iktidara ortak yapacağını göstermektedir. Avrupa'da gittikçe güçlenen yabancı karşıtı aşırı sağ partilerin birer birer iktidara gelmesi durumunda ise Türkiye-AB ilişkilerinin olumsuz bir atmosferde devam edeceği hatta daha kötü bir hale geleceği tespitini yapmak mümkündür.

AVRUPA PARLAMENTOSU KARARININ YANSIMALARI

24 Kasım 2016 tarihinde AP'nin 3 Ekim 2005'te başlatılan üyelik müzakerelerini geçici olarak dondurulmasını tavsiye ettiği kararını Avrupa'da gün geçtikçe güçlenen popülist ve aşırı sağ siyasetin bir sonucu olarak okumak gerekmektedir.⁶ AP'nin Türkiye'nin AB için birçok alanda oynadığı mühim rolü göz ardı ederek aldığı bu karardan sonra Türkiye-AB ilişkilerinin ne yöne doğru gideceği merak konusu olmuştur. Ön-

6. "Avrupa Parlamentosu Dondurun Dedi", *Hürriyet*, 24 Kasım 2016.

celikle belirtilmesi gereken husus AP'nin karar alma yetkisinin bulunmadığıdır. Sadece AB Konseyi'ne tavsiye niteliğinde karar alabilen Parlamento'nun almış olduğu kararın bu bakımdan hukuki bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Kararın AB ülkeleri ve hükümet liderleri için bir mesaj niteliğinde olmasından dolayı yalnızca siyasi bir ağırlığı bulunduğu ifade edilmesi gerekir. Öyle ki Türkiye'deki siyasetçiler de AP kararının bağlayıcı olmadığını, Avrupa ülkelerinin son dönemdeki davranışları sebebiyle gelinen noktada artık AB'nin Türkiye hakkında karar verme lüksünden mahrum olduğunu ve kararın terörle iş tutmak anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. AB Bakanı ve Başmüzakereci Ömer Çelik kararı, "İçerdiği vizyonsuzluk, hedefleri ve dili itibarıyla ciddiye alınacak bir karar değil" şeklinde yorumlarken; Başbakan Binali Yıldırım, "Bu kararın bizim açımızdan bir önemi yok. Zaten AB ile ilişkiler çok sıkı fıkı değil kerhen yürüyen bir ilişkidir" ifadelerini kullanmıştır.⁷

AP'nin tavsiye niteliğinde almış olduğu kararın AB Konseyi tarafından nihai hale getirilmesi gerekir. Fakat AB Konseyi'ni oluşturan ülkelerin tutumlarına bakıldığında böyle bir kararın çıkması pek mümkün görünmemektedir. Danimarka ve Avusturya hariç AB üyesi ülkeler Türkiye ile ilişkilerin dondurulmasına sıcak bakmamaktadır. Örneğin Almanya Başbakanı Angela Merkel Türkiye'deki olumsuz gelişmeleri dile getirdiklerini ama Türkiye ile görüşmelerin kesilmesini istemediklerini ifade etmiştir.⁸ AP'nin müzakerelerin dondurulmasını tavsiye etmesinin ardından AB içinden kararın yanlışlığıyla ilgili de birçok görüş ortaya çıkmıştır. Hırvatistan Dışişleri Bakanı Davor Ivo Stier AB'nin Türkiye ile müzakereleri dondurmasının birliğin çıkarına olmayacağını ifade ederken⁹ AB Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker Türkiye'nin önemli bir müttefik olduğu, 3 milyondan fazla sığınmacıya ev sahipliği yaptığı ve bu bakımdan AB ülkelerinin eleş-

tirilerinde makul olmaları gerektiğini vurgulamıştır.¹⁰ Tüm bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda 15-16 Aralık'ta Brüksel'de gerçekleştirilecek olan AB Konseyi'nde müzakerelerin dondurulması amacıyla nihai kararın alınması mümkün görünmemektedir.

TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

Bu gelişmelerle birlikte Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, "Yıl sonuna kadar bekleyelim sonra millete gidelim"¹¹ ifadesiyle AB üyeliğinin referandumla halka sorulabileceğini ima etmesi Türk tarafının AB ile ilgili sabrının tükendiğini göstermektedir. AB Konseyi'nin Türkiye ile müzakereleri dondurma şeklinde karar vermesi ya da Ankara'nın AB üyeliğini referandumla halka sorması durumunda oluşacak tablodan sonra Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin nasıl olacağı mutlaka bugünden tartışılması gereken hususlardır.

Bu zamana kadar AB'nin kurum olarak üçüncü ülkelerle geliştirmiş olduğu birçok model bulunmaktadır. Örneğin birlik Norveç, İsviçre ve Kanada ile farklı ilişki modelleri geliştirmiş ve bu ülkelerle ekonomik iş birliğini sağlamaya çalışmıştır. Norveç Avrupa Ekonomi Topluluğu'na üye olmasına rağmen birliğin karar mekanizmalarında yer almamaktadır. Bu modelde belli oranda ekonomik entegrasyon mümkün kılınarak ortak pazara ilişkin AB kurallarına uyulurken ortak para birimi, içişleri ve adalet gibi konularda birliğin mevzuatına bağlı kalınmayabilir. İkili anlaşmalarla ekonomik ilişkilerin sürdürüldüğü İsviçre modelinde ise ortak pazara sınırlı bir erişim sağlanmaktadır. Karşılıklı olarak kişilerin serbestçe dolaşımına izin verildiği bu modelde karar alma mekanizmalarında yer almasa da bu durum uluslararası ilişkilerde tarafsızlığını ilan etmiş İsviçre için bir sorun teşkil etmemektedir. Kanada modelinde ise ülke içinde üretilen malların temel alındığı, bazı ürünler hariç gümrük birliğinin sağlandığı ve bankacılık hizmetlerinin kapsam dışında bırakıldığı farklı bir ekonomik ilişki ortaya çıkmıştır.

Tüm bu modellerin ortaya çıkmasında etkili olan güdü görüldüğü gibi ekonomik ilişkilerin nasıl bir ze-

7. "Başbakan Yıldırım: AP'nin Kararının Bizim İçin Hiçbir Önemi Yok", BBC Türkçe, 24 Kasım 2016.

8. "Merkel: Türkiye ile Görüşmelerin Kesilmesini İstemiyoruz", *Sabah*, 23 Kasım 2016.

9. "Hırvatistan'dan Türkiye Açıklaması", *Sabah*, 25 Kasım 2016.

10. "Juncker: Türkiye'ye Ders Vermeyi Bırakın", *Yeni Şafak*, 26 Kasım 2016.

11. "Erdoğan'dan AB'ye Referandum Resti", BBC Türkçe, 14 Kasım 2016.

minde sürdürüleceğiyle ilgili gerçekleştirilen tartışmalara dayanmaktadır. Türkiye ile 1995 yılında oluşturulan Gümrük Birliği de bir bakıma farklı bir model olarak nitelendirilebilir. Öyle ki Türkiye AB üyesi olmadan Gümrük Birliği'ni kabul eden tek ülke konumundadır. Her ne kadar ekonomik iş birliğinin siyasi bütünleşmeyi de beraberinde getireceği düşüncesiyle Gümrük Birliği Anlaşması imzalanmışsa da düşünülen olmamış, ekonomik ilişkiler gelişirken siyasi uyum gerçekleşmemiştir. Avrupalı liderler tarafından Türkiye'ye tam üyelik yerine hükümetler arası bir ilişki tesis etmeyi amaçlayan imtiyazlı ortaklık, genişletilmiş ortak üyelik ve Avrupa Ekonomik Alanı Artı gibi birçok model teklif edilmiştir. Fakat söz konusu ilişki modellerinin hiçbirinde Türkiye'ye AB Konseyi, AB Adalet Divanı ve AP gibi karar alma mekanizmalarında yer verilmemiştir. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde karar alma mekanizmalarında yer almadığı bir ilişki türü tek yanlı bir ortaklıktan öteye gidemeyecektir.

Bununla birlikte Türkiye'nin 53 yıllık bir mücadeleden sonra karar mekanizmalarında yer almadığı ya da serbest dolaşım elde etmediği modellere evet demesi de mümkün görünmemektedir. Bahsedilen modellerin nüfus, ekonomi ve coğrafik avantajlarıyla Türkiye gibi bir ülkeye uygun olmayacağı açıktır. Bu bakımdan Türkiye'ye özgü ve ekonomik iş birliğine dayalı bir ilişkinin oluşturulması Türkiye-AB ilişkilerine nefes aldırarak ve mevcut çatışma alanlarını yok etme fırsatını oluşturacaktır. Bunun için AB üyesi ülkelerin bu konuda samimi olmaları ve ortak iş birliği mekanizmalarını ön plana çıkarma konusunda istekli olmaları gerekmektedir.

Türkiye ile AB arasında son dönemde artan kutuplaşma ve tansiyonun ekonomik ilişkilere sıçramaması ve karşılıklı ekonomik bağımlılığın zarar görmemesi hususunda aktörlerin ekstra bir çaba sarf etmesi gerekmektedir. Türkiye ve AB'nin ast-üst ilişkisi ekseninde değil çıkar odaklı rasyonel politikalar belirleyerek birbirlerinin içişlerine karışmadan ilişkilerini sürdürmeleri elzemdir. Karşılıklı bağımlılık ilkesi çerçevesince iki tarafın çatışma alanlarını azaltarak iş birliği mekanizmalarını süratle hayata geçirmesi gerekmektedir.

Türkiye ile AB arasında ticaret hacmi 2010 yılında 100 milyar avronun biraz üzerindeyken bu rakam 2015 yılında 140 milyar avroyu geçmiştir.¹² 2015 yılında gerçekleştirilen ticaret hacmiyle ABD, Çin, İsviçre ve Rusya'dan sonra Türkiye AB'nin 5. büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. AB ülkeleri ise Türkiye'nin ticaret ortakları arasında yüzde 40,6'lık bir oranla lider konumundadır. İki ülke arasındaki siyasi sorunların ekonomik ilişkilere etki etmemesi bu bakımdan son derece önemlidir. Türkiye ile AB arasındaki müzakerelerin başladığı 2005 yılında toplam 80 milyar avroluk ticaret gerçekleştirmişken, 2015 yılında bu rakam 140 milyar avroyu geçmiştir. Bu durum bize Türkiye ile AB'nin siyasi entegrasyonda bir uyum sağlayamamalarına rağmen ekonomik ilişkilerini geliştirdikleri ve yaşanan siyasi görüş ayrılıklarının ekonomik iş birliğine engel oluşturmasına fırsat vermediklerini göstermektedir. Bu bakımdan iki aktörün karşılıklı ekonomik bağımlılığı oluşturduklarını ve ekonomik ilişkilerini kurumsallaştırdıklarını söylemek mümkündür.

Türkiye ve AB'nin terör konusu gibi ilişkileri geren ve kopma noktasına getiren konulardan ziyade ekonomik iş birliği, güvenlik, mülteci krizi ve enerji gibi iki tarafın da menfaatlerini ilgilendiren konuları merkeze alarak yeni bir ilişki modelini ortaya koyması gerekmektedir. Bu gibi ortak çıkarları yansıtan alanlar üzerinde yeni yol haritalarının benimsenmesi var olan tansiyonun düşürülmesine katkı sağlayacağı gibi iki aktörün sorunların üstesinden gelmesine de fırsat sağlayacaktır. Unutulmamalıdır ki AB'nin avro krizi, ekonomik sorunlar, mali tehditler, mülteci göçü sebebiyle Schengen sisteminin tehlikeye girmesi ve yükselen aşırı sağ gibi iç sorunları bulunmaktayken Türkiye gibi bir müttefikini kaybetmesi çıkarına olmayacaktır. Birliğin doğu sınırını oluşturan, iç çatışma yaşayan ülkelerle arasında duvar vazifesi gören ve hem ekonomik hem de siyasi istikrarı yakalamış Türkiye ile ilişkilerinin kötüleşmesi AB'nin çıkarını olumsuz etkileyecektir.

12. Türkiye ile AB arasındaki ticari ilişkiler konusunda detaylı bilgi için bkz. "European Union, Trade with Turkey", Avrupa Birliği, 4 Kasım 2016, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113456.pdf, (Erişim tarihi: 26 Kasım 2016).

SONUÇ

Avrupalı liderlerin girişimleri, AB ülkelerinin siyasi tutumları ve değişen siyasi konjonktürün etkisiyle Türkiye ile AB arasındaki müzakerelerin siyasi mücadeleye dönüştüğü ve çok önceden fiilen sonlandığı son derece açıktır. Son dönemde söz konusu tutumlara AB ülkelerinin 15 Temmuz darbe girişimini anlayamayarak geç reaksiyon göstermeleri, OHAL uygulamaları ve Türkiye'nin terörle mücadele yöntemini eleştirmeleri de eklenince Ankara'daki karar vericilerin AB'ye olan güveni azalmış ve ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. AP'nin tavsiye niteliğindeki kararı sonrasında Türkiye'den AP'ye sert tepkiler gelse de Türkiye ile ilişkilerin dondurulmasına olumlu bakmadıklarını her fırsatta dile getiren AB ülkelerinin kararı nihai hale getirmeyecekleri muhtemeldir.

İki aktörün ekonomik ilişkilerine bakıldığında birbirleri için önemli oldukları ve karşılıklı bağımlılığı sağladıkları anlaşılmaktadır. Türkiye 80 milyona yaklaşan nüfusuyla AB ülkeleri için önemli bir pazar, Avrupa'ya uzanan enerji yollarının güvenliği için önemli bir aktör, ekonomik ve siyasi istikrarıyla birliğin iç çatışmaların yaşandığı devletlerle arasında set oluşturan önemli bir partnerdir. Türkiye de ihracatının yarısına yakın payını AB'ye gerçekleştirmektedir. Bu bakımdan ekonomik ilişkilerde yaşanabilecek olumsuzluk iki aktörün de zararına olacak ve tarafların çıkarlarını tehdit edecektir. Bu bakımdan bundan sonraki süreçte ihtilaf çıkaran konular bir kenara bırakılarak güvenlik, mülteci krizi, enerji ve ticaret gibi ortak çıkarlar üzerine yeni bir ilişki tesis edilmeli ve karşılıklı ekonomik bağımlılığın devam etmesi için çaba sarf edilmelidir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Deftardar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985